

enn það arbeiða í sjálfum oljuíðnaðinum. Tvs. at það eru upprunafólkini, inuittar og indianarar, sum eiga öll felögin, ið servicera oljuíðnaðin.

— Tey hava lært hetta og nú duga tey hetta, men það er eisini hepnast, tí stjórnmín hefur stuðlað hesi gongd og hefur sett oljufelögunum nakrar treytir.

Ög oljufelögin hava skilt, at það var klókur politikkur at ganga inn fyrri teimum treytunum, sum skuldu tryggja, at oljuíðnaðurin kemur fólkinum á staðnum til góðar. Tað haldi eg er ómetaliga áhugavert, og so gott hefur tað gingið, at nú eru fólkin eisini farin at gera flögur í líknandi vinnu í Mexico og Spania. Alt hetta gevur upprunafólkinum áreið, sjálvsálit, ein sterkan samleika, hjartskyni og trúgv á framtíðini. Jóannes heldur tað vera sera áhugavert, at staturin Alaska í roynd og veru hefur ríkið ein vinnu- og økis-menningarpolitikk, sum minnr um tann politikk, ið var ríkin í Føroyum, tá vit finga línubátarnar og flakavirkini. Hesar fyrirkur vóru í stóran mun bygda-fyrirkur, stuðlaðar av einum virknum politikki, ið hevði til endamáli at spjæða ognarrættin til vinnutólini út á lokalsamfelögin. Við øðrum orðum høvdu vit ein hálvsosíalistískan politikk hesi árin. At hesin politikkur kollsigldi seinni var ikki lokalsamfelögunum fyrri at lasta, men komst hetta av broyttum ytri fortreytum og einum avlagðum stuðulpolitikki. Slíkum eru tey í Alaska higartil sloppin undan.

Lærdómur

Öll Alaska vitjanin var ein lærdómur og heldur Jóannes Dalsgaard, at alt føroyska ferðalagið fekk so mikið nógv burtur úr, at vitanin frá túrinum vónandi kann koma at gagna tí út-viklingi, sum skal fara fram í næstum. Men hetta krevur, at orðaskifti fær eitt annað innihald enn higartil, og at politikkararnir læra seg at »hoyra grasið grógvá«. Tað er tað higartil lítið, sum bendir á. Men hetta kann fara at broytast, og enn er ikki øv seint.

Jóannes Dalsgaard dylur ikki fyrri, at vitjanin í inuit-býinum Barrow við Beauforthavið í Norðuralaska var ein tann mest áhuga-verdi parturin av túrinum. Tað gjørdi eitt sera stórt inntrykk at mæta fólkinum

har, tí tey vóru so tilvitandi um sína egnu stóðu. Tey vóru sera greið yvir vandar og fyrimunir við oljuíðnaðinum. Tey vóru tilreiðar at seta oljufelögunum harðar treytir og ætlaðu ikki at lata seg »snitta« fleiri ferðir av teimum hvítu.

Jóannes Dalsgaard heldur tað vera áhugavert at siggja, hvussu hesi fólkin vóru komin eftir at kunna varðveita sína mentan og at hava ein nútímans oljuíðnað til granna.

— Hetta krevur ein ómetaliga stóran innsats frá upprunafólkinum. Tað krevur, at fólkið er væl skipað og væl útbúið og hefur eitt mál tvs. hvat ein vil í mun til oljufelögin og ikki minst - at ein hefur eina strategi tilreiðar, áðrenn oljufelögin koma. Tað dugdu hesi fólkin, tí tey høvdu havt so nógv negativar royndir av tí hvíta manninum. Tey høvdu verið gíggjóm til fyrstu oljueldina, tá hvíti maðurin kom eftir hvalaoljun. Hesar royndir kundu tey so byggja á og kundu siga, at hesaferð skuldu tey hava avgerðina og ikki hvíti maðurin.

Jóannes leggur tó aftrat, at ein undir vitjanini í Barrow kundi merkja ein ávísan ótta fyrri framtíðini, nú oljufelögin aftur skuldu til at bora eftir olju í umráðum, sum vóru tættari at byggjum økjum og fólkinum og teirra lívsgrundarlag. Ein hevði varhugan av einum fjaldum ótta fyrri tí degi, tá ið samveldisstjórn, statstjórnin og oljufelögin ikki fóru at vera eins fyrrikomandi mótgæis lokalsamfelagnum og í dag. Og hvat fer at henda, tá oljan ikki longur rennur? Hvussu tryggir eru stuðlarnir tá undir teirra lívsgrundarlagi? Jú ein kundi fingið langa tíð at gingið við at tosa við hesi klóku og høgtmentaðu fólki í Barrow, heldur Jóannes, ið sum kunnugt er doktari í søgu og sum hefur granskað søguna hjá upprunafólkinum í Norðuri.

Jóannes Dalsgaard gjørdi ikki sørt hugtakin av fólkinum í Barrow, sum legði so stóran dent á at geva børnunum, ungum og tilkomnum eina høga útbúgv-ing. Á Fróðskaparsetrinum í Barrow høvdu tey langt síðan fingið fjandirvísing

og tilkomin fólki í hópatali lósu á fjarskotnum lærdómsstovnum, hóast tey bókstavliga búgva á heimsins enda. Vit fara fyrst nú at gera royndir við fjandirvísing um alnetið leggur Jóannes afturat.

Jóannes nevnr eisini mentanarhúsið í Barrow, sum lokalmýndugleikar hava bygt. Húsið er fíggið við innførum frá oljuíðnaðinum, fyrst og fresmt ognarskatti á oljuútgærd. Húsið er eitt arkitektoniskt undurverk. Minnr um mentanarhúsið Katuaq í Nuuk, men nógv meira funktionellt. Húsið var fast-bygt í langhúsið við eldraíðnum og eldramsbyllum. Frá húsunum hjá teimum gomlu var gongt innandura til mentanarhúsið, har verkstaðir og onnur rúm vóru. Her kundu enn læra at fletta kóp, skera hval upp, garva skinn, seyma tjóðbúna o.m.á. Tey gomlu høvdu til frægt at læra tey ungu hesi kynstur, ið vóru um at hvørva. Sjálvsagt lærdu tey ungu eisini at kvøða og leika á trummu, eins og tey gomlu søgdu frá søgum og sagnum. Eisini vóru í húsunum pallar og studiu, bókasavn og listasavn, leikpallur og stórir leikhússalur. Alt, ið fór fram í húsunum, var sent beinleiðis í sjónvarpi á fleiri rásum, so upprunafólk og onnur áhuga um alt land innutta kundu fylgja við øllum, ið fyrst í mentanarhúsunum. At enda nevnr Jóannes, at á mentanarhú-

sum var høgt torn - tornið á heimsins enda. Her hildu menn útkikk eftir hvali á vári og heysti, tá ið hvalur ferðast eystur og vestur fram við norðurstroind Alaska.

Ikki bert arbeiði og pengar

Hvørja niðurstøðu er Jóannes Dalsgaard so komin heimaftur við til sín arbeiðsgevara, mentamálaráðharran og annars alt Føroya fólk?

— At oljan snýr seg ikki bara um pengar og arbeiðs-pláss. At oljuíðnaðurin ávirkar alt samfelagið, og tí má alt samfelagið sum tað er fyrirreika seg til oljuíðnaðin. At hesin íðnaðurin hevur stóra ávirkan á mentan og samfelagslívið sum heild, og at man má fyrirreika seg til at skilja, hvat tað er, sum kemur.

Jóannes Dalsgaard heldur ikki vit í Føroyum eru nógv væl fyrirreikað til at taka ímóti eini stórarí oljuvinnu. — Vit eru nokk rímuliga væl fyrirreikað innan fyrri ávís øki sum so umhvørvi-søkið, men innan mentanar- og sosíala økið haldi eg ikki vit eru fyrirreikað yvir-høvir.

Men tað er ikki øv seint. Sjálvur fari eg saman við starvsfólki í Undirvísing- og mentamálastýrinum at gera eina frágreiðing við einum tilmæli til landsstýrsmannin saman við einum lista yvir tiltøk, sum hava týðning fyrri okkara mentan,

og sum eiga at verða sett í verk.

Veidumannasamfeløg

Hví fara til Alaska at kunna okkum við oljuvinnu, tá vit hava grannaland sum Noreg og Bretland, ið hava stórar traditiónir á oljuvinnu?

— Sjálvandi skulu vit eisini kunna okkum við viðurskiftini í hesum londum. Tey eru bæði gomul íðnaðarsamfeløg. Víst eru Føroyar eitt íðnaðarsamfeløg, men okkara íðnaður hevur verið merktur av, at hetta hevur verið ein fiskivinna. Okkara samfelag er blandað, tvs. eitt íðnaðar- og veiðusamfelag. Við at fara til Alaska kunnu vit siggja, hvussu oljuíðnaðurin ávirkar eitt fiskimanna- og veiðumannasamfelag. Eitt samfelag, sum burturav er grundað á fiskivinnu og veiðu. Og eitt samfelag við eini sterkari og gamlari mentan.

Víðari sigur hann, at har kunnu vit eygleiða eitt viðbrekið samfelag við einum lítillum fólkatali, siggja ávirkanina og reaktiónina hjá fólki, og vit kunnu leggja okkum tey ymsu sjónarmiðini í geyma, við tað, at tað í Alaska búgva fleiri ymisk upprunafólk og so tann hvíti maðurin. Har eru fleiri ymiskar mentanir. Á oljuvinnu er tað mentanin hjá einum lítillum og fátaldum fólki, sum mótir oljuíðnaðinum. Hvussu bera oljufelögin seg at mótgæis hesum smáa tjóðunum við eini sera sterkari mentan? Hava tey virðing fyrri fólki og mentan ella ikki? Hava tey fyrilit ella ikki? Hvussu bera tey seg at og hvørji fyrilit hava felögin og hvørji hava tey ikki.

Hann leggur aftrat, at vit hava sæð eitt samfelag, sum er sera vakíð mótgæis oljufelögunum og settir teimum strangar treytir, tá tað snýr seg um mentan og umhvørvi. Vit hittu eitt fólk, ið setti sína lagnu og síni áhugamála fram um oljufelögin. Men upprunafólkið í Norðuramerika hevur eisini gingið í hardan skúla leggur Jóannes afturat, so tað er einki löggi í hesum.

Jóannes Dalsgaard heldur eisini ein týðandi partur av

Mentanarkvøld á Fróðskaparsetrinum í Barrow, har gomul, børn og ungu syngja, kvøða og dansa.

niðurstøðuni er Júst politikkurin mótgæis upprunafólkinum sum tykist í samljóði við politikkinn hjá upprunafólkinum: menn-ingin skal verða eftir teirra fortreytum, og tey skulu hava allar fyrimunir av øllum tænastuveitingum Tað er har teir stóru pengarnir eru at vinna. Statstjórnin í Juneau og lokalar demokratisk valdir myndugleikar tykjast draga eina línu í hesum spurningi. Hetta er tó neyvan galdandi fyrri stjórna í Washington, ið tykist at hava ein annan hugburð bæði til upprunafólk og til statsstjórna í Alaska.

Føroyar og arktiska økið

— Nú hevur tá sjálvur ferðast nógv í tí arktiska økinum, bæði í Grønlandi, Finnlandi, Noregi, Kanada og nú í Alaska og hava møguleika at læra hesar tjóðir og teirra mentan og lívs at kenna. Hvussu týðningarmikið heldur tað sambandið millum føroyingar og hesi fólk er og ikki minst, hvønn týðning hevur tað fyrri eitt nú eina framtíðar olju-menning her hjá okkum í framtíðini?

— Tað er so ómetaliga týðningarmikið fyrri okkum at hava samband við tað arktiska økið, tí vit eru ein partur av tí norðara partinum av Norðurhálvuni. Føroyar eru bundnar at fysiska, politiska og búskaparliga umhvørvinum í hesum norðara partinum av heiminum. Fólkin, ið her búgva, eru sera tilvitandi um sitt umhvørvi og sína mentan, og tey eru eisini sera tilvitandi um, at vit øll, sum búgva her norðuri, líkasum hoyra til eitt felags umhvørvis- og áhugaøki. Vit hava so nógv í felag, tá tað snýr seg um umhvørvi, mentan og vinnu. Vit eru fullkomiliga heft at einum reinum havi og landi. Okkara umhvørvi er sterkt ávirkað av viðurskiftum, sum henda sunnan fyrri, í

Eitt av vinnufelögunum hjá upprunafólkinum ger oljupallar og útbúnað til oljuvinnu á Kenai-hálv-oynni uttan fyrri Anchorage. Arbeiðið verður gjørt úti undir viðurskiftum, sum tóknliga ikki eru á hædd við t.d. umstøðurnar á skipasmíðjum í Føroyum. Tí mátti borið til hjá føroyingum eisini at áttíð sær uppgávur eisini innan henda partin av oljuíðnaðinum heldur Jóannes Dalsgaard.